

УДК 821.111.03

DOI: 10.26565/2227-8877-2021-93-06

Особливості перекладу британських реалій оповідання А. К. Дойла «Скандал у богемії» українською мовою

Петрушова Н. В.

кандидат філол. наук, доцент, доцент кафедри загального і слов'янського мовознавства та іноземних мов
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;
e-mail: ffgkimnata_petrushova@gsuite.pnpu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1048-2547>;
GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com.ua/citations?user=OKE_A8wAAAAJ&hl=uk&oi=sra.

Кравченко В. Л.

кандидат філол. наук, доцент кафедри англійської та німецької філології
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;
e-mail: dr.kravchenkoviki@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3837-3203>;
GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=IWyhyIkAAAAJ&hl=ru>

Петрович О. С.

викладач кафедри загального і слов'янського мовознавства та іноземних мов
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;
e-mail: ffgkimmares15@gsuite.pnpu.edu.ua

(Полтава)

У статті розглядається питання вмісту такого поняття, як «реалія» у перекладознавчому аспекті, його походження, особливості та існуючі способи перекладу подібних лінгвістичних одиниць на українську мову. Авторки статті визначають труднощі, які виникають під час перекладу реалій з мови-оригіналу художнього твору на мову читача, наголошуючи на значній ролі особистості перекладача, який деякою мірою стає співавтором кінцевого трансформованого твору, адже повинен майстерно передати не лише зміст слів-реалій, але й зберегти національний колорит твору-оригіналу. Обравши, як найбільш ґрунтовну, класифікацію реалій за предметною ознакою, запропоновану С. І. Влаховим та С. П. Флориним: географічні реалії, етнографічні реалії (побут, праця, мистецтво і культура, етнічні об'єкти, міри і гроші), суспільно-політичні реалії (адміністративно-територіальний устрій, органи та носії влади, суспільно-політичне життя, військові реалії); та виокремивши найбільш доречні способи перекладу реалій: 1) передача «без перекладу» / транскодування – транскрипція, транслітерація; 2) переклад реалій – калькування, описовий переклад, метод уподібнення, гіперонімічне перейменування, контекстуальний переклад, авторки статті подають приклад аналізу перекладацьких трансформацій на матеріалі тексту твору оповідання А. К. Дойла «Скандал у Богемії» українською мовою. Аналіз включає у себе загальний перелік усіх реалій твору, розподіл їх за предметною ознакою та за способом перекладу, з виокремленням їхнього процентного співвідношення, а також, дослідження роботи М. А. Дмитренка – перекладача твору. У перспективі плануються подальші дослідження перекладацьких трансформацій реалій художніх творів різних письменників.

Ключові слова: гіперонімічне перейменування, калькування, контекстуальний переклад, метод уподібнення, описовий переклад, перекладацькі трансформації, реалія.

Petrushova N., Kravchenko V., Petrovych O. Peculiarities of British realia's translation in "Scandal in Bohemia" by A. C. Doyle into Ukrainian. The article deals with the content of such a concept as "realia" from translational standpoint, its origin, features and existing ways of translating such linguistic units into Ukrainian. The authors of the article determine the difficulties that arise during the translation of realia of original artistic works into the language of the reader, emphasizing a significant role of the personality of an interpreter, which to some extent becomes a co-author of the final transformed work, because of necessity to transfer skilfully not only the meaning of words-realialia, but also to save the national specificity of the original. It was chosen, as the most thorough classification of realia on a subject matter proposed by S. I. Vlachov and S. P. Florin: geographical realia, ethnographic realia (everyday life, work, art and culture, ethnic objects, measures and money), social-political realia (administrative-territorial

system, authorities and holders of power, socio-political life, military realia); and were distinguished the most appropriate ways to translate realia: 1) transfer "without translation" / transcoding: transcription, transliteration; 2) translation of realia – hyperonymic renaming; loan translation; contextual translation; method of assimilation; descriptive translation; and the authors of the article submit an example of an analysis of translation transformations in the text of the work "Scandal in Bohemia" by A. C. Doyle in the Ukrainian language. The analysis includes a general list of all realia of the story, the distribution of them on a subject matter and by way of translation, with the separation of their percentage ratio, as well as the study of the professional work of M. A. Dmytrenko, a translator of the story. In future, further work is planned in the field of research on the translation transformations of various writers' literary works.

Keywords: contextual translation, descriptive translation, hyperonymic renaming, loan translation, method of assimilation, realia, translation transformations.

1. ВСТУП

Лексика, що характеризує етнокультурну специфіку певного народу, привертає увагу до його історії та культури, побуту та традицій, вже досить довгий час є предметом дослідження як для лінгвістів, так і для перекладознавців. Кожна мова є певним відображенням культури будь-якої нації, вона несе в собі семантичний код народу; усі зміни у соціальному житті спільноти неодмінно знаходять відбиток у мові, реалізуючись у певних нових словах чи словосполученнях або надаючи нове значення вже існуючим. Тому досить часто виникають труднощі під час перекладу подібних лексичних одиниць, адже ця категорія слів досить часто не має аналогів у інших мовах та належить до суто національної лексики, зрозумілої для окремої нації та чужої для іншої, а отже, потребує пояснення та адекватної передачі під час перекладу. Особливо це стосується перекладу художніх творів, коли перекладач не має права замінити увесь набір подібних одиниць, які наразі називають реаліями, певними аналогами рідної мови, щоб не втратити колорит іншомовної дійсності.

Метою нашої роботи є дослідження такого поняття, як «реалія» з точки зору перекладознавства, зокрема особливостей реалій та труднощів, з якими зустрічається перекладач у ході їхньої передачі іншою мовою, існуючих способів перекладу та класифікацій, а також втілення їх на практиці у ході аналізу оповідання А. К. Дойла «Скандал у Богемії».

Актуальність дослідження зумовлено необхідністю більш детального дослідження реалій, які можна знайти у художній літературі різних країн, та специфікою їхнього перекладу, адже вони відображають певні історичні, геополітичні, соціально-культурні особливості розвитку нації, завдяки чому можливо краще зрозуміти менталітет та життя тієї чи іншої спільноти. Перекладаючи тексти, що містять реалії, перекладач зустрічається із двома основними труднощами: відсутність у мові перекладу відповідника через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта чи поняття, який позначає реалія, та необхідність, разом з предметним значенням реалії, передати колорит, національне та історичне забарвлення поняття. Саме тому необхідно більше уваги приділяти способам вирішення даних проблем та створити певну систему їхнього покрокового подолання.

Предметом дослідження є всебічний аналіз вмісту такого поняття, як «реалія», способів перекладу та класифікації реалій, об'єктом дослідження – уся виокремлена кількість реалій оповідання А. К. Дойла «Скандал у Богемії» («A Scandal in Bohemia»). Завдання, які ми ставимо: дослідити існуючі наукові роботи стосовно поняття «реалія», класифікації реалій та способів їхнього перекладу, виокремити найбільш доречні та доцільні з них у форматі нашого дослідження, проаналізувати оригінальний твір А. К. Дойла «Скандал у Богемії» та переклад М. А. Дмитренка на вміст реалій та скласти їхній список, відзначивши приналежність до певного типу та способу перекладу, на основі цього зробити висновки щодо специфіки перекладу художніх творів та особливостей роботи перекладача з такими одиницями.

Аналіз останніх наукових робіт доводить, що проблемам визначення особливостей поняття «реалія» та способів перекладу реалій присвячено велику кількість праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, ми зверталися до наукових доробків Л. С. Бархударова, В. В. Виноградова, С. І. Влахова та С. П. Флоріна, Р. П. Зорівчак, К. Ю. Кіяниці, В. В. Коптілова, О. В. Ребрія, Л. Н. Соболева, А. В. Федорова та ін.

У перекладознавчих працях слово «реалія» як термін вперше було вжито А. В. Федоровим у 1941 році у монографії «Про художній переклад». На його думку, йдеться не просто про «слова, що позначають реалії», а про «слова, що позначають національно-специфічні реалії суспільного життя і матеріального побуту» [18, с. 89], тобто реалія як поняття – багатозначне за своєю суттю та містить широкий спектр матеріальних і абстрактних денотацій. У подальших працях дослідник, що зробив чимало для вивчення реалій, для обґрунтування їхньої класифікації та способів відтворення їхніх функцій у перекладі, залишився вірним такому розумінню терміну «реалія». На думку вченого, можна встановити різні групи та підгрупи реалій за ознакою їхньої належності до тієї чи іншої сфери матеріального побуту, духовного життя людини, суспільної діяльності, до світу природи і тощо.

Термін «реалія» також можна знайти у роботах Г. В. Шаткова 1952 року, що стосуються проблем перекладу безеквівалентної лексики, в яких до-

слідник зазначає, що найтиповішою подібною лексикою слід вважати власні імена і слова, що позначають «національно-специфічні реалії» [20, с. 57], тобто автор включає національні реалії до складу безеквівалентної лексики, що вимагає особливого підходу до перекладу, потребує трансформації та пояснень. У тому ж 1952 році Л. М. Соболев вживає термін «реалія» у сучасному розумінні і навіть дає йому досить визначену дефініцію: «Терміном “реалії” позначають побутові і специфічні національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів» [16, с. 290]. Втім, перекладознавець відносить до реалій і прислів'я та приказки, що не є зовсім коректним, адже лише окремі компоненти прислів'я можуть виступати реаліями, до того ж еквіваленти реаліям все ж можливо підібрати, хоча вони й будуть відрізнятися деякою мірою за своєю семантикою.

В українському перекладознавстві термін «реалія» вперше використовує О. Л. Кундзіч у праці «Перекладацька мисль і перекладацький недомисел» (1954), підкреслюючи при цьому неможливість перекладу реалій, наприклад, пісенного формату: «Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліям даного народу, що, як правило, не перекладаються» [цит. за 12, с. 104]. З ним частково погоджується В. В. Коптілов, який у визначенні реалій акцентує увагу на міжмовному зіставленні. Зокрема, дослідник називає реаліями слова, що позначають предмети та явища, невідомі мові перекладу [10]. Із цього твердження виходить, що слова можуть бути реаліями в одній мові, але не бути такими в іншій, проте, на нашу думку, такі лексичні одиниці все ж вимагають певних трансформацій під час перекладу, адже не всі їх можна залишити у своєму оригінальному звуко-літерному вигляді. Кожен перекладач повинен відшукати ідеальний баланс передачі реалій художнього твору, з метою збереження оригінальності твору, його національної специфіки та для того, щоб не перенаситити незрозумілими, чужими для сприйняття словами око читача іншого культурного осередку.

2. ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «РЕАЛІЯ»

Вивчення реалій не втрачає актуальності і на сучасному етапі лінгвоперекладацьких досліджень, свідченням чому є дослідження багатьох українських науковців у галузі перекладознавства. Проаналізувавши їхні роботи, ми хочемо зупинитися на всебічній характеристиці поняття «реалія» з точки зору перекладознавства, дібрати доцільну у межах нашого дослідження класифікацію реалій, виокремити труднощі, з якими зустрічається перекладач у ході передачі реалій однієї мови іншою, та створити власну систему їхнього подолання на основі визначення необхідних якостей перекладача та доцільних способів перекладу таких лексичних одиниць.

Більшість українських науковців дійшли згоди, що реалії належать деякою мірою до безеквівалентної лексики. К. Ю. Кіяниця, яка вивчає історичні реалії та типологію прийомів їхнього перекладу, з огляду на співвіднесеність з поняттями «безеквівалентна лексика», «екзотизм», «термін» та «лакуна» (відсутність в одній із мов найменування того чи іншого поняття), визначає, що безеквівалентна лексика – поняття дещо ширше, екзотизми не перекладаються і не мають часової належності, термінам не притаманна етнонаціональна конотація, вони застосовуються у сфері науки, створені штучно, а лакуни прирівнюються скоріше до безеквівалентної лексики, адже йдеться не про неможливість вираження цього поняття засобами мови перекладу, а лише про відсутність у ній одиниці аналогічного рівня для позначення цього поняття. Дослідниця стверджує, що найбільш відповідним терміну «реалія» можна визнати словосполучення «етнокультурна лексика», що містить у собі найбільше число компонентів, які характеризують певне мовне явище [9, с. 30], і дає наступне визначення реаліям: «Реалії – це слова і словосполучення, які називають явища, предмети, об'єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу і майже невідомі іншому народові; вони виражають національний і (або) часовий колорит і зазвичай не мають точних відповідників в іншій мові, потребують особливого підходу при перекладі» [9, с. 30–31].

Утім, найповніше питання реалій висвітлює Р. П. Зорівчак, на дослідження якої посилаються майже усі сучасні знавці цього питання. Англіцист-фразеолог, фахівець із теоретичних та практичних аспектів перекладу, науковиця досліджувала питання реалій ґрунтовно та поглиблено, давши таке визначення цьому поняттю: «Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [8, с. 58]. Такий гнучкий підхід до розуміння реалій дозволяє побачити в них «категорію змінну, відносну, яка виступає чітко при бінарному контрастивному зіставленні конкретних мов (і культур)», а «обсяг реалій мови-джерела постійно змінюється залежно від словникового складу цільової мови, особливостей матеріальної і духовної культури-сприймача, від інтенсивності культурних і етнічних контактів відповідних мовних колективів» [8, с. 58]. Р. П. Зорівчак зазначає, що «на відміну від інших лексем, які несуть у собі відбиток національної своєрідності, культурна інформація реалій є «етноунікальною». «Якщо слово – це мікросвіт, у якому відображено певний фрагмент реальності, правильне або неправильне уявлення про неї, то реалія, завдяки етнокультурному компоненту, особливо виділяється щодо цього. І якщо у про-

цесі перекладу відбувається зближення, зіткнення не тільки різних мовних систем, а й різних культур і цивілізацій, то особливо рельєфно цей процес виступає саме при перекладі реалій». На думку вченої, виникнення реалій не залежить від наших уподобань, вони зумовлені суспільною необхідністю, позамовами чинниками. Реалії належать до диференційних мовних явищ [8, с. 40].

Ми поділяємо точку зору Р. П. Зорівчак та формуємо таке визначення поняття «реалія» з точки зору перекладознавства: реалії – це моно- та полілексемні етноунікальні лексичні одиниці, які називають явища, предмети, об'єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу та чужі для об'єктивної дійсності іншого, належать до диференційних мовних явищ і зазвичай не мають точних відповідників у іншій мові і тому потребують особливого підходу при перекладі.

Безумовно, найпершим кроком для подолання труднощів під час перекладу реалій є етап виокремлення релевантних лексичних одиниць у тексті художнього твору. На нашу думку, на початковому етапі роботи перекладач має створювати окремий список із етнокультурних лексем-реалій, як внутрішніх, так і зовнішніх. Адже в кожній мові існує велика кількість реалій, які відрізняються одна від одної за своєю формою, лексичними, фонетичними та морфологічними особливостями. Таким чином, існує потреба класифікації реалій, оскільки це дасть можливість охарактеризувати цю специфічну лексику, впорядкувати її, завдяки чому легше буде вирішувати питання щодо відтворення реалій іншою мовою. Єдиної класифікації реалій на сьогоднішній день немає, дослідники пропонують різні їхні типи, беручи за основу ті чи інші принципи. Залежно від того, яке поняття позначають реалії, їх можна розділити на різні групи; вони можуть бути історичними, етнічними, побутовими та ін.

Розглянувши класифікації реалій В. С. Виноградова [3], Л. С. Бархударова [1], Г. Д. Томахіна [17], А. В. Федорова [19], Р. П. Зорівчак [8] та ін., вважаємо однією з найґрунтовніших класифікацій, запропоновану С. І. Влаховим та С. П. Флоріним [4; 5], які вивчали реалії під різними кутами зору. Класифікація реалій має відбуватися, на їхній погляд, таким чином: 1) поділ за предметною ознакою (**географічні реалії** (найменування об'єктів фізичної географії, в тому ж числі і метеорології; найменування географічних об'єктів, пов'язаних із діяльністю людини; найменування ендеміків); **етнографічні реалії** (*побут*: а) їжа, напої, побутові заклади та ін.; б) одяг (включно: взуття, головні убори та ін.) і прикраси; в) житло, меблі, посуд та ін. обладнання; г) транспорт (засоби та «водії»); *праця*: а) люди праці; б) знаряддя праці; в) організація праці; *мистецтво і культура*: а) музика і танці; б) музичні інструменти та ін.; в) фольклор;

г) театр; д) інші мистецтва та предмети мистецтв; е) виконавці; ж) звичаї та ритуали; з) свята та ігри; і) міфологія; к) культи; л) календар; **етнічні об'єкти**: а) етноніми; б) прізвиська (зазвичай жартівливі або образливі); в) найменування осіб за місцем проживання; *міри і гроші*: а) одиниці мір; б) грошові одиниці; в) простомовні найменування мір і грошей); **суспільно-політичні реалії** (*адміністративно-територіальній устрій*: а) адміністративно-територіальні одиниці; б) населені пункти; в) деталі населеного пункту; *органи та носії влади*: а) органи влади (народні збори, сейм, рада, муніципалітет); б) носії влади; *суспільно-політичне життя*: а) політична діяльність та діячі; б) патріотичні та суспільні рухи та їхні діячі; в) соціальні явища й рухи та їхні представники; г) звання, титули, звертання; д) заклади; е) навчальні заклади і культурні установи; ж) стани та касти та їхні члени; з) станові знаки і символи; *військові реалії*: а) підрозділи; б) зброя; в) обмундирування; г) військові службовці й командири); 2) поділ за місцевою ознакою (залежно від національної та мовної приналежності) – розділення за місцезнаходженням стосується тих самих реалій, але розглянутих під іншими кутами зору (в площині однієї мови – *свої* та *чужі* реалії, в площині пари мов – *зовнішні* та *внутрішні* реалії). Цієї класифікації ми дотримуємося у ході нашого дослідження, визначаючи тип реалії.

Сам процес виокремлення реалій може бути ускладнений, якщо перекладач володіє не достатньо ґрунтовними та поглибленими фоновими знаннями стосовно країни, мовою якої написаний художній твір. Фонові знання – це сукупність інформації та відомостей про специфіку країни, мова якої вивчається, її національну культуру, менталітет народу, національні особливості вербальної та невербальної поведінки [11], тобто перекладач має бути досить освіченою людиною, що не лише вільно володіє мовою оригінального твору, але й широко обізнана в усіх сферах життя та діяльності, історії та культури тощо, соціальної спільноти, яка розмовляє даною мовою. До того ж, сама мова художньої літератури потребує особливого до неї ставлення. Переклад художнього твору, або художній переклад, завжди мав свої особливі відмінності, у порівнянні зі звичайним перекладом, в якому важливим є точність та адекватність мовних відповідників.

Художній переклад спрямований на передачу змісту тексту, його тематичного навантаження, ідеї, стилістичних особливостей тощо. О. В. Ребрій у своїй монографії «Сучасні концепції творчості у перекладі» (2012) [14] закликає до необхідності вважати перекладача таким самим художником слова, митцем, творчою людиною, як і автора оригіналу твору, припускаючи навіть, що писати художні твори – набагато легше, ніж гідно їх відтворювати іншою мовою. У розділ, що стосується різних типів перекладацьких труднощів, дослідник вміщує підрозділ про

реалії та квазіреалії (реалії фантазійних художніх світів), тобто лексику, що «характеризує етнокультурну специфіку певного історичного періоду того або іншого мовного соціуму» [14, с. 176]. На думку О. В. Ребрія, принципи й способи відтворення реалій у перекладі є тими ж самими, що й безеквівалентної лексики в цілому, адже вони виступають її прошарком: «В той час як деякі дослідники не виправдано ототожнюють реалії з безеквівалентною лексикою, ми вважаємо, що ці дві лексичні категорії перебувають в гіпонімо-гіперонімічних відносинах» [14, с. 177], а не виправдане вилучення іншомовних реалій із перекладів або заміна їх на українські реалії збіднює комунікативний потенціал твору. Як підсумовує дослідник, адекватний переклад реалій та квазіреалій видається можливим на основі як креативного використання наявних мовних ресурсів, так і створення індивідуально-авторських перекладацьких відповідників із урахуванням ситуації, контексту, фонових знань і особистісних характеристик номінатора.

Велика кількість науковців розглядає не лише сам процес перекладу реалій, але й процес вибору належного еквіваленту в рідній мові як окрему ланку розумово-творчої діяльності перекладача. О. В. Ребрій подає результати огляду значної кількості праць перекладознавців, що вивчали процес перекладу безеквівалентної лексики, та визначає цей процес як «творчий акт потрійної природи» [14, с. 144], при якому перекладач майже миттєво виконує такі три дії:

1) інтерпретує одиницю (творчість як тлумачення), тобто або впізнає, або ідентифікує її за допомогою довідкових джерел (якщо був незнайомим з нею);

2) приймає рішення стосовно вибору способу перекладу (творчість як варіативність);

3) формує – спочатку у внутрішньому лексиконі, звідки потім переносить у текст перекладу і, потенційно, у мову перекладу – іншомовний відповідник (творчість як власне мовотворчість) [14, с. 144].

Утілюючи вище зазначені дії, перекладач обирає необхідний варіант перекладу реалії, відповідно до її типу та своїх власних особистих вподобань. Якщо раніше цей процес відбувався інтуїтивно, то наразі існують певні чітко визначені прийоми передачі слів-реалій на рідну мову перекладача. Переглянувши існуючі способи перекладу реалій, відповідно до наукових досліджень С. І. Влахова і С. П. Флоріна [4; 5], В. В. Виноградова [2], Я. І. Рецкер [15], Р. П. Зорівчак [8], О. В. Ребрія [14] та ін., ми визначили такі способи перекладу реалій:

1. Передача «без перекладу» / транскодування – *транскрипція* (передбачає передачу реалії у мову перекладача записом її фонетичного звучання) та *транслітерація* (спосіб перекладу реалії оригіналу шляхом відтворення її графічної форми мовою перекладача). Транскрипція та транслітерація як способи передачі іншомовних реалій у художніх

текстах на виході, після роботи перекладача, додають перекладу екзотичності та орієнтують читача на створення атмосфери того суспільства, в якому відбуваються події.

2. Переклад реалій – повний, частковий, описовий – створення неологізму, калькування, напівкалькування, описовий переклад або дескриптивна перифраза, метод уподібнення або пошук функціонального аналогу, гіперонімічне перейменування, контекстуальний переклад або пошук ситуативного відповідника. Повний переклад – це здебільшого не пошук відповідника, адже відповідників реалії, якщо це справді вона, не існує, а *створення неологізму*, тобто взагалі створення нового слова, яке у подальшому може бути залучене у вокабуляр мови перекладу. *Калькування* становить дослівний або буквальний переклад, найрозповсюдженішим прикладом якого є слово «хмарочос», яке є калькою англійського *skyscraper*. *Напівкалькування* – частковий переклад англійського слова чи словосполучення, тобто переклад із залученням транскрипції чи транслітерації. *Описовий переклад* або *дескриптивна перифраза* – полягає в розкритті значення реалії мови-оригіналу за допомогою розгорнутих пояснень, що розкривають сутність позначуваного явища. *Метод уподібнення* – відтворення семантико-стилістичних функцій реалії мови-джерела іншомовним функціональним аналогом – реалією мови перекладача. *Гіперонімічне перейменування* – це такий спосіб перекладу, при якому видове поняття мови-джерела передається родовим мови перекладу. *Контекстуальний переклад* зазвичай є протилежним прямому перекладу, він передбачає, що переклад реалії можливо виконати лише керуючись контекстом, змістом твору.

Вибір між транскодуванням та перекладом реалії залежить від характеру тексту – його стилістики, контекстуальної важливості реалії, особливостей мови оригіналу та мови перекладу, читацької аудиторії тощо. На цьому етапі роботи з текстом велику роль відіграє майстерність перекладача, оскільки у кожному конкретному випадку перекладач обирає доречний спосіб передачі реалії, залежно від рівня його обізнаності з культурою, традиціями, історією, географією та ін., з метою досягнення найкращої передачі змісту першотвору.

3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОПОВІДАННЯ А. К. ДОЙЛА «СКАНДАЛ У БОГЕМІЇ».

Хоча перші детективні оповідання були створені в США у 1840-х роках Е. А. По, на думку більшості літературознавців, саме Англія Вікторіанської епохи стала місцем народження і місцем дії класичного детектива; саме особливостями національного характеру британців, їхньою уважністю до деталей та допитливістю і пояснюються їхні «передові позиції» у розвитку жанру «детектив». Твори

А. К. Дойла написані класичною англійською мовою і містять усі атрибути британського суспільства, що збереглися і донині. Як визначає Н. О. Демченко, «тексти А. К. Дойла насичені лексикою, безпосередньо пов'язаною з особливостями життя і побуту Вікторіанської Англії, з одного боку, і відбивають національно-культурну специфіку країни, що зберіглася до нашого часу, – з іншого» [6, с. 4]. При цьому, наголошує дослідниця, така обставина вимагає від перекладачів як наявності відповідних фонових знань щодо особливостей тієї епохи, так і вміння передавати їх найоптимальнішим чином. Якщо брати до уваги саме детективні повісті А. К. Дойла, ситуація також ускладнюється за рахунок жанру, що вимагає обережного та специфічного ставлення до передачі реалій тогочасного детективного пошуку та розкриття злочинів, які «обмежують перекладача у виборі прийомів для передачі значення реалії та її національної та історичної конотації» [6, с. 4].

Саме насиченість творів А. К. Дойла національно маркованою лексикою стала причиною обрання оповідання «Скандал у Богемії» у якості об'єкта дослідження. У цьому розділі ми робимо спробу аналізу оригінального тексту оповідання та перекладу М. А. Дмитренка на вміст реалій, з метою визначити їхню загальну кількість, приналежність до певного типу (відповідно до класифікації С. І. Влахова та С. П. Флоріна) та способи їхнього перекладу, на основі цього зробити певні висновки щодо специфіки перекладу художніх творів та особливостей роботи перекладача з такими лексичними одиницями.

Оповідання «Скандал у Богемії» відкриває читачеві світ британського детективу – поважного, розумного, уважного до деталей героя, що завжди розкриває усі злочини, якими б заплутаними вони не були. У центрі оповіді – жінка, відома оперна співачка, яка прагне досягти простого жіночого щастя будь-якими методами. М. А. Дмитренко у своєму перекладі перш за все вдається до трансформації самого тексту, враховуючи правила українського правопису щодо знаків пунктуації під час вживання прямої мови, виокремлюючи абзаци та використовуючи звичні українському читачеві відступи та оформлення сторінки, перериваючи та з'єднуючи

речення. Варто також зазначити, що значущими є також деякі граматичні реалії, наприклад, артикль. На початку оповідання читаємо: *To Sherlock Holmes she is always THE woman* [21], що у перекладі звучить як *Для Шерлока Холмса вона завжди була «Тією Жінкою»* [7]. За відсутності артиклів в українській мові втрачається певний англійський колорит, адже перекладач, на нашу думку, не зовсім вдало передав необхідний семантичний та емоційний відтінок вживання означеного артикля, який автор виділив великими літерами. На наш погляд, доречним було б використати вказівний займенник «ця»: *Шерлок Холмс завжди називав її «Ця Жінка»*, адже означений артикль *the*, вжитий із загальними іменниками, означає їхню унікальність, конкретність і водночас є заміником вказівного займенника *this*. У той же час, герой А. К. Дойла вживає поняття «жінка» замість звертання за ім'ям чи прізвиськом чи навіть англійським *Miss/Missis/Lady*, що вказує зверхність або навіть зневагу – як своєрідна літота – применшення своїх почуттів та ставлення до конкретної особи. На цьому ж прикладі можна відстежити й іншу граматичну трансформацію – зміну часу дієслова, що також зумовлено особливістю написання художніх творів в англійській літературі, в яких оповідь зазвичай ведеться від першої особи і у теперішньому часі, за виключенням передминулих дій, що відбулися до початку подій, які змальовані у ході оповідання. Часова трансформація постійно має місце під час перекладу англійської художньої літератури на українську, зважаючи на вітчизняні минулий-теперішній-майбутній і на англійські дванадцять варіацій часових форм дієслова, що також можна вважати певною реалією, притаманною англійському суспільству.

Задля конкретизації результатів аналізу подальшого тексту вважаємо за потрібне викласти приклади слів-реалій у вигляді таблиці (Додаток 1). Загалом виокремлено 101 реалію, кожна з яких віднесено до тієї чи іншої предметної ознаки. Результати поділу реалій оповідання «Скандал у Богемії» за предметною ознакою представлені у таблиці 1.

В оповіданні «Скандал у Богемії» близько етнографічні реалії займають переважаючу позицію –

Таблиця 1

Поділ реалій оповідання «Скандал у Богемії» за предметною ознакою (за типами)

Географічні		18 (18 %)
Етнографічні 59 (58 %)	Побут	29 (28 %)
	Праця	12 (12 %)
	Мистецтво і культура	8 (8 %)
	Етнічні об'єкти	2 (2 %)
	Міри і гроші	8 (8 %)
Суспільно-політичні 24 (24 %)	Адміністративно-територіальний устрій	---
	Органи та носії влади	1 (1 %)
	Суспільно-політичне життя	18 (18 %)
	Військові реалії	5 (5 %)

58 % від загальної кількості. Це відбувається за рахунок побутових реалій, якими щільно насичене оповідання, завдяки чому читач поринає в оригінальне середовище британського суспільства, а художній текст передає національний колорит. Це і деталі одягу – *double-breasted coat, brooch, tweed-suited, ulster*; і житла – *chamber, gasogene, sitting-room, English window fasteners, a mews*; і транспорту – *brougham, hansom cab, landau, carriage*.

Не останнє місце займають і суспільно-політичні реалії – 24 %, адже вони також підкреслюють особливості життя людей і змальовують існуючі соціальні явища, патріотичні й суспільні рухи та політичну ситуації у країні. Найбільш поширені – звертання, що як місцеві слова-реалії є відображенням соціального статусу англійців, тобто залежно від заможності людини та наявності/відсутності у неї певного титулу та контексту герої вживають лексичні одиниці *gentleman, Count, your Majesty, Grand Duke, Mademoiselle, mistress, lady, Miss, Madame, Mr*. Читачу відразу ж стає зрозумілим той факт, що *Your Majesty* можна звертатися лише до королівської особи; що *Count* та *Grand Duke* – високоповажні титуловані особи; що *Mademoiselle* та *Madame* – французькі звертання – вжито з огляду на походження героїні, адже вона прибула із Франції; *gentleman* та *lady* – можна використати при шанобливому звертанні до статусної особи, не знаючи його/її титулу.

Реалії зі сфери мистецтва та культури представлені в оповіданнях А. К. Дойла у невеликій кількості, адже детективний жанр диктує свої умови, тож автор використовує інші способи для досягнення необхідного ефекту. Можна зазначити, що згадані культурні реалії представлені здебільшого у назві газет, книжок та іншої літератури. Деякі інші, наприклад, згадка про «Ла Скала» та вживання терміну «контральто» лише характеризують героїню та її професійну діяльність і не несуть національного колориту.

Географічні реалії складають 18 % і являють собою топоніми – назви міст, вулиць, площ, парків, скверів, об'єктів фізичної географії. При цьому є певна кількість зовнішніх реалій, тобто таких, що не належать до англійських, а є світовими – назви інших країн, міст, тощо. Такі реалії загалом перекладаються українськими відповідниками і є однаково чужими як для мови-оригіналу, так і для мови-перекладу, але вони також досить яскраво натякають на широту кола спілкування Шерлока Холмса, на його відомість як детектива та на його ґрунтовні знання. Географічні реалії також важливі, адже можуть розповісти багато як про головного героя, так і про його клієнтів та оточення. Наприклад адреса *Baker Street* у Лондоні, де мешкає Шерлок Холмс, – це вулиця, на якій проживали лише заможні люди, тобто автор дає зрозуміти, що герой не належить до бідної частини населення.

Серед способів перекладу реалій найбільш поширеним є метод уподібнення, тобто відтворення

реалій мови-оригіналу реалією мови перекладача. Цей метод досить часто використовується перекладачами, які йдуть простим шляхом передачі змісту твору засобами вживання функціональних аналогів рідної мови. При цьому, на нашу думку, художній текст втрачає велику частку власного національного колориту – адже здебільшого методом уподібнення перекладаються етнографічні побутові та суспільно-політичні реалії, які саме і максимально відображають забарвлену місцеву картину світу. Перекладаючи *chamber* як *кімната*, *sitting-room* як *вітальня*, *coach-house* як *каретня*, М. А. Дмитренко робить текст оповідання доступним та зрозумілим для читача, втім втрачаючи деякі специфічні для англійського життя семантичні аспекти.

Взагалі, на нашу думку, переклад М. А. Дмитренка не є досконалим, адже він досить сміливо ігнорує значну кількість реалій, залишаючи їх не розкритими і передаючи їх лише транскрипцією або транслітерацією, хоча, дані способи перекладу, на наше переконання, є доречними лише у випадку передачі топонімів. Наприклад, назву *La Scala* перекладено *Ла Скала* – без подальших пояснень, напевно, із розрахунком на фонові знання читача, хоча доречнішим був би описовий метод або вживання посилання, винесеного за межі тексту оповідання з розгорнутим поясненням, наприклад: *Ла Ска́ла – оперний театр у Мілані, один з провідних оперних театрів світу*. Адже назва готелю, яка у тексті оповідання вживається просто як *Langham*, в українському варіанті все ж звучить як *готель «Ленгхем»* [7]. У деяких місцях перекладач взагалі робить помилки, наприклад, перекладаючи *cigarette* як *сигара*, причому вже далі у тексті вживається вірний переклад – *сигарета*.

Описовий спосіб перекладу теж не завжди дає чітке уявлення про семантичне наповнення реалії, наприклад, *photograph a cabinet* передано як *фотографія кабінетного формату*, що не несе для пересічного читача ніякої інформації, адже не пояснює характерні особливості цього типу фотокарток, їхнього розміру. Описовий переклад був би більш доречним також під час передачі особливостей транспортних засобів, якими користуються герої оповідання, але *brougham, hansom cab, cab, landau, carriage* перекладаються відповідно як *каре́та, двоколісний екіпаж, екіпаж, ландо*; останній транспорт перекладається навіть двома відповідниками у різних місцях: *екіпаж* та *каре́та*. Більшість перекладознавців [13, с. 24] все ж наполягають на розмежуванні усіх цих видів транспортних засобів та наданні їм більш розгорнутих описових характеристик, адже, наприклад, ландо вважалося жіночим засобом пересування, швидкісним та витонченим, і про це потрібно згадати.

Досить цікавими є випадки вживання М. А. Дмитренком гіперонімічного перейменування, яке, на нашу думку, здебільшого використовується перекладачами при неможливості передати

слова-реалії будь-якими доречними відповідниками або за наявності реалій, що вимагають довгих описових пояснень (або навіть за відсутності у перекладача фонових знань стосовно тієї чи іншої реалії). Наприклад, фраза *I am lost without my Boswell*, в українському варіанті звучить як *Адже я просто пропаду без свого біографа* [7]. Пояснюємо: *Boswell* – Джеймс Босуелл – був шотландським біографом та юристом, народився в Единбурзі. Він відомий завдяки написанню біографії свого друга і сучасника англійського письменника Семюеля Джонсона, про яку прийнято говорити як про найбільшу біографію, написану англійською мовою. М. А. Дмитренко ж зводить гру слів та введення інформації стосовно відомого британського біографа до загального поняття. Така ж саме спрощення відбувається і у перекладах *Nonconformist clergyman* як *священник* та *ulster* як *пальто*, хоча і те, й інше поняття могло б додати британського колориту до ходу оповідання, якщо б перекладач розповів про особливості релігії Великої Британії та різновид верхнього чоловічого одягу, що походить із області Північної Ірландії.

Методом уподібнення в оповіданні «Скандал у Богемії» перекладено 37 одиниць реалій – це 36%, описовий переклад (21 од.) – 21 %, транскрипція (13 од.) – 13%, транслітерація (11 од.) – 11%, контекстуальний переклад (8 од.) – 8%, гіперонімічне перейменування (6 од.) – 6%, напівкалькування (2 од.) – 2%, калькування (2 од.) – 2%, без перекладу (1 од.) – 1%. Відповідно до цих даних, можна говорити про значне тяжіння перекладу М. А. Дмитренка до зменшення міри екзотичності твору, до наближення його до українських реалій, що не завжди є доцільним у роботі перекладача художніх творів.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, можна зробити висновок, що реалія як явище має надзвичайно змістовну семантичну насиченість, адже зазвичай є національно маркованою, особливою для окремих сфер діяльності або буття людини лексичною одиницею, яка притаманна певній конкретній країні або нації.

У соціолінгвістичному аспекті реалія відображає специфічну картину світу людей, які розмовляють певною мовою, адже реалії – це моно- та полілексемні етноунікальні лексичні одиниці, які називають явища, предмети, об'єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу та чужі для об'єктивної дійсності іншого, належать до диференційних мовних явищ і зазвичай не мають точних відповідників у іншій мові, тому потребують особливого підходу при перекладі. Виокремлено два основні способи перекладу реалій: 1) передача «без перекладу» – транскодування – транскрипція, транслітерація; 2) переклад реалій – створення неологізмів, калькування, напівкалькування, описовий переклад або дескриптивна перифраза, метод уподібнення або заміна функціональним аналогом, гіперонімічне перейменування, контекстуальний переклад.

Аналіз реалій оповідання А. К. Дойла «Скандал у Богемії» та його перекладу М. А. Дмитренком, засвідчує, що перекладач зберігає більшість слів-реалій без адаптації, тож оповідь набуває яскравий національний колорит. Серед використаних реалій можна виділити групу лексичних одиниць, які, хоча і належать до чужої для нас культури, але в той же час знайомі більшості вітчизняних читачів. Це ті топоніми, титули, назви адміністративних поділів та ін., які є частиною фонових знань реципієнтів. Їхнє відтворення в перекладі, як правило, не складає особливих труднощів для перекладача, оскільки вони мають сталі в мові перекладу еквіваленти, утворені часто шляхом транскрипції, транслітерації, повного або часткового калькування. Утім, більшість реалій перекладено способом уподібнення, за допомогою пошуку функціонального аналогу, який існує в українській мові – для більш зрозумілого та легкого читання тексту творів.

У перспективі планується подальша робота із досліджень перекладацьких трансформацій реалій творів окремих письменників та створення покрокової методики перекладу художніх творів різних культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов, Л. С. (1975). *Язык и перевод*. Москва: Междунар. отношения.
2. Виноградов, В. В. (1978). *Лексические вопросы перевода художественной прозы*. Москва: Изд-во Москва гос. ун-та.
3. Виноградов, В. С. (2001) *Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы)*. Москва: ИОСО РАО.
4. Влахов, С. И., & Флорин, С. П. (1970). *Непереводимое в переводе. Мастерство перевода*. Москва: Международные отношения.
5. Влахов, С. И., & Флорин, С. П. (1980) *Непереводимое в переводе*. Москва: Междунар. отношения.
6. Демченко, Н. О. (2018). Особливості передачі реалій при перекладі на українську мову оповідання Артура Конан Дойла «Scandal in Bohemia». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки*, 7(321), 102–111.
7. Дойл, А. К. *Пригоди Шерлока Холмса*. Відновлено з http://www.ae-lib.org.ua/texts/doyle_the_adventures_of_sherlock_holmes_ua.htm.
8. Зорівчак, Р. П. (1989). *Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози)*. Львів: Вид-во при ЛДУ.

9. Кіяниця, К. Ю. (2017). *Відтворення українських історичних реалій у німецькомовних художніх перекладах XX – поч. XXI століття* (Дис. канд. філол. наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України, Київ.
10. Коптілов, В. В. (1971). *Актуальні питання українського художнього перекладу*. Київ: Видавництво Київського Університету.
11. Крюков, А. Н. (1988). Фоновые знания и языковая коммуникация. Ю. А. Сорокин (Ред.), *Этнопсихолінгвістика* (с. 19–34). Москва: Наука.
12. Мороз, А. А. (1999). *Реалія як об'єкт лінгвістичного дослідження*. Бердянськ.
13. Опанасенко, Ю. В. (2014). Реалии в переводах детективных рассказов А. Конан Дойла. *Иностранные языки в высшей школе*, 4(31), 21–27.
14. Ребрій, О. В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
15. Рецкер, Я. И. (1974). *Теория перевода и переводческая практика*. Москва: Международные отношения.
16. Соболев, Л. Н. (1955). О переводе образа образом. *Вопросы художественного перевода* (с. 290). Москва: Советский писатель.
17. Томахин, Г. Д. (1997). Реалии в языке и культуре. *ИЯШ*, 3, 13–18.
18. Федоров, А. В. (1941). *О художественном переводе*. Ленинград: Гослитиздат.
19. Федоров, А. В. (1983). *Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы)*. Москва: Высшая школа.
20. Шатков, Г. В. (1952). *Перевод русской безэквивалентной лексики на норвежский язык : На материале норвежских переводов русской общественно-политической литературы* (Дис. канд. філол. наук). Москва.
21. Doyle, A. C. *The Adventures of Sherlock Holmes*. Відновлено з: <http://originalbook.ru/priklyucheniya-sherloka-holmsa-english-the-adventures-of-sherlock-holmes-arthur-conan-doyle/>

REFERENCES

1. Barhudarov, L. S. (1975). *Jazyk i perevod [Language and translation]*. Moskva: Mezhdunar. otnosheniya Publ. (in Russian)
2. Demchenko, N. O. (2018). Osoblyvosti peredachi realiy pry pereklyadi na ukrayins'ku movu opovidannya A. K. Doyle «Scandal in Bohemia» [Features of realia's transfer while translating into Ukrainian of A. C. Doyle's story 'A Scandal in Bohemia']. *Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka : Filolohichni nauky [Journal of Luhansk Taras Shevchenko national university]*, 7(321), 102–111. (in Ukrainian)
3. Doyle, A. C. (1892). *The Adventures of Sherlock Holmes*. Retrieved from <http://originalbook.ru/priklyucheniya-sherloka-holmsa-english-the-adventures-of-sherlock-holmes-arthur-conan-doyle/>
4. Doyle, A. C. (1990). *Pryhody Sherloka Kholmsa [The Adventures of Sherlock Holmes]*. Retrieved from http://www.ae-lib.org.ua/texts/doyle_the_adventures_of_sherlock_holmes_ua.htm. (in Ukrainian)
5. Fedorov, A. V. (1941). *O hudozhestvennom perevode [About literary translation]*. Leningrad: Goslitizdat Publ. (in Russian)
6. Fedorov, A. V. (1983). *Osnovy obshhej teorii perevoda (lingvisticheskie problemy) [Fundamentals of the general theory of translation (linguistic problems)]*. Moskva: Vysshaja shkola Publ. (in Russian)
7. Kiyanytsya, K. Yu. (2017). *Vidtvorennya ukrayins'kykh istorychnykh realiy u nimets'komovnykh khudozhnikh pereklyadakh XX – poch. XXI stolittya* (Dys. kand. philol. nauk) [Reproduction of Ukrainian historical realia in German-language literary translations of the XX – beg. XXI centuries. (Philology PhD thesis)]. Kyivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Tarasa Shevchenka MОН Ukrainy, Kyiv. (in Ukrainian)
8. Koptilov, V. V. (1971). *Aktual'ni pytannya ukrayins'koho khudozhn'oho pereklyadu [Current issues of Ukrainian literary translation]*. Kyiv: Vydavnytstvo Kyivs'koho Universytetu. (in Ukrainian)
9. Krjukov, A. N. (1988). *Fonovye znaniya i jazykovaja kommunikacija [Background knowledge and language communication]*. In Yu. A. Sorokin (Ed.), *Jetnopsiholingvistika [Ethnopsycholinguistics]*, 19–34. (in Russian)
10. Moroz, A. A. (1999). *Realija yak ob'jekt linhvistychnoho doslidzhennya [Realia as an object of linguistic research]*. Berdyansk. (in Ukrainian)
11. Opnasenko, Ju. V. (2014). *Realii v perevodah detektivnyh rasskazov A. Konan Doyla [Realia in translations of A. Conan Doyle's detective stories]*. *Inostrannye jazyky v vysshej shkole [Foreign languages in higher education]*, 4(31), 21–27. (in Russian)
12. Rebriy, O. V. (2012). *Suchasni kontseptsijy tvorchosti u pereklyadi [Modern concepts of creativity in translation]*. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina Publ. (in Ukrainian)
13. Recker, Ja. I. (1974). *Teorija perevoda i perevodcheskaja praktika [Translation theory and translation practice]*. Moskva: Mezhdunar. otnosheniya Publ. (in Russian)
14. Shatkov, G. V. (1952). *Perevod russoj bezjektivnoj leksiki na norvezhskij jazyk: Na materiale norvezhskih perevodov russoj obshhestvenno-politicheskoj literatury* (Dyss. kand. filol. nauk) [Translation of Russian non-equivalent vocabulary into Norwegian: on the basis of Norwegian translations of Russian socio-political literature. (Philology PhD thesis)]. Moskva. (in Russian)
15. Sobolev, L. N. (1955). *O perevode obraza obrazom [About translation an image by image]*. *Voprosy hudozhestvennogo perevoda [Literary translation issues]*. Moskva: Sovetskij Pisatel'. (in Russian)
16. Tomahin, G. D. (1997). *Realii v jazyke i kul'ture [Realia in language and culture]*. *IJaSh [Foreign Languages at school]*, 3, 13–18. (in Russian)
17. Vinogradov, V. S. (2001). *Vvedenie v perevodovedenie (obshhie i leksicheskie voprosy) [Introduction to Translation Studies (general and lexical questions)]*. Moskva: IOSO RAO Publ. (in Russian)

18. Vinogradov, V. V. (1978). *Leksicheskie voprosy perevoda hudozhestvennoj prozy* [Lexical questions of literary prose translation]. Moskva: MGU Publ. (in Russian)

19. Vlahov, S. I., & Florin, S. P. (1970). *Neperevodimoe v perevode. Masterstvo perevoda* [Not translatable in translation. Mastery of translation]. Moskva: Mezhdunar. Otnoshenija Publ. (in Russian)

20. Vlahov, S. I., & Florin, S. P. (1980). *Neperevodimoe v perevode* [Not translatable in translation]. Moscow: Mezhdunar. Otnoshenija Publ. (in Russian)

21. Zorivchak, R. P. (1989). *Realiya i pereklad (na materialih anhlomovnykh perekladiv ukrayins'koyi prozy)* [Realia and translation (based on English translations of Ukrainian prose)]. Lviv: LDU Publ. (in Ukrainian)

ДОДАТОК 1

Список реалій оповідання А. К. Дойла «Скандал у Богемії»
та їхній розподіл за типом та способом перекладу

№	Реалія	Тип реалії	Переклад	Спосіб перекладу
1	Baker Street	географічна (топонім)	Бейкер-стріт	транскрипція
2	Bohemian soul	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	богемні звички	напівкалькування
3	Odessa	географічна (топонім, зовнішня)	Одеса	українська реалія
4	Trincomalee	географічна (топонім, зовнішня)	Трінкомалі	транскрипція
5	chamber	етнографічна (побут)	кімната	уподібнення
6	a spirit case	етнографічна (побут)	погрібець із винами	контекстуальний переклад
7	gasogene	етнографічна (побут)	апарат для газування содової	описовий переклад
8	pounds	етнографічна (міри і гроші)	фунти	уподібнення
9	harness	етнографічна (праця)	ярмо	уподібнення
10	thick, pink-tinted note-paper	етнографічна (побут)	аркуш цупкого рожевого поштового паперу	контекстуальний переклад
11	gentleman	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	джентльмен	транскрипція
12	Europe	географічна (топонім, зовнішня)	європейський	уподібнення+граматична трансформація
13	half a crown	етнографічна (міри і гроші)	півкрони	напівкалькування
14	maker	етнографічна (праця)	фабрикант	контекстуальний переклад
15	Continental Gazetteer	етнографічна (мистецтво і культура)	«Географічний довідник Європи»	описовий переклад
16	volume	етнографічна (мистецтво і культура)	фоліант	контекстуальний переклад
17	Egglow, Egglonitz... Egria	географічна (топонім, зовнішня)	Egglow, Egglonitz...Egria	перенесення тексту оригіналу
18	Bohemia	географічна (топонім, зовнішня)	Богемія	транслітерація
19	Carlsbad	географічна (топонім, зовнішня)	Карлсбад	транслітерація
20	brougham	етнографічна (побут)	карета	уподібнення
21	guinea	етнографічна (міри і гроші)	гінея	транслітерація
22	Boswell	етнографічна (етнічні об'єкти)	біограф	гіперонімічне перейменування
23	six feet six inches	етнографічна (міри і гроші)	шести футів і шести дюймів	калькування
24	Heavy bands of astrakhan were slashed across the sleeves and fronts of his double-breasted coat, while the deep blue cloak which was thrown over his shoulders was lined with flame-coloured silk and secured at the neck with a brooch which consisted of a single flaming beryl	етнографічна (побут)	Рукава й вилоги його двобортного пальта було щедро оторочено смушком, а темно-синій плащ, накинутий на плечі, яснів вогненно-червоним шовком підкладки і був застебнутий на шиї пряжкою, оздобленою бериллом	описовий переклад
25	Boots which extended halfway up his calves, and which were trimmed at the tops with rich brown fur, completed the impression of barbaric opulence which was suggested by his whole appearance	етнографічна (побут)	Чоботи, халяви яких сягали трохи вище середини литок, були обшиті вгорі дорогим коричневим хутром, і все це створювало враження якоїсь варварської пишноти	описовий переклад

26	Count	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	граф	уподібнення
27	great House of Ormstein	суспільно-політичні реалії (органи та носії влади)	велика династія Ормштейнів	уподібнення +транскрипція
28	your Majesty	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	ваша величносте	уподібнення
29	Grand Duke	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	великий князь	уподібнення
30	Prague	географічна (топонім, зовнішня)	Прага	уподібнення
31	Warsaw	географічна (топонім, зовнішня)	Варшава	уподібнення
32	index	етнографічна (мистецтво і культура)	картотека	контекстуальний переклад
33	Hebrew rabbi	етнографічна (етнічні об'єкти)	єврейський рабин	уподібнення
34	staff-commander	суспільно-політичні реалії: (військові реалії)	штабний капітан 3-го рангу	уподібнення
35	monograph	етнографічна (мистецтво і культура)	книжка	контекстуальний переклад
36	New Jersey	географічна (топонім)	Нью-Джерсі	транскрипція
37	Contralto	етнографічна (мистецтво і культура)	контральто	транслітерація
38	La Scala	етнографічна (мистецтво і культура)	«Ла Скала»	транслітерація
39	London	географічна (топонім)	Лондон	транслітерація
40	waylaid	суспільно-політичні реалії: (військові реалії)	влаштовано пастку	описовий переклад
41	Scandinavia	географічна (топонім, зовнішня)	Скандинавія	транслітерація
42	Langham	етнографічна (побут)	готель «Ленгхем»	описовий переклад
43	carte blanche	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	карт-бланш	транскрипція
44	in notes	етнографічна (міри і гроші)	асигнаціями	уподібнення
45	Mademoiselle	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя, зовнішня)	міс	уподібнення
46	Briony Lodge	географічна (топонім)	Брайені Лодж	транскрипція
47	Serpentine Avenue	географічна (топонім)	Серпентайн-авеню	транскрипція
48	St. John's Wood	географічна (топонім)	Сент-Джон Вуд	транскрипція
49	photograph a cabinet	етнографічна (побут)	фотографія кабінетного формату	описовий переклад
50	landlady	етнографічна (праця)	хазяйка будинку	описовий переклад
51	groom	етнографічна (праця)	візник	уподібнення
52	tweed-suited	етнографічна (побут)	твідовий костюм	описовий переклад
53	fire	етнографічна (побут)	камін	контекстуальний переклад
54	bijou villa	етнографічна (побут)	маленька елегантна вілла	описовий переклад +транслітерація
55	chubb lock	етнографічна (побут)	важкий замок	описовий переклад
56	sitting-room	етнографічна (побут)	вітальня	уподібнення
57	English window fasteners	етнографічна (побут)	англійські засуви	описовий переклад
58	coach-house	етнографічна (побут)	каретня	уподібнення
59	a mews	етнографічна (побут)	стайня	уподібнення
60	ostler	етнографічна (праця)	конюх	уподібнення
61	a glass of half and half	етнографічна (побут)	склянку пива наполовину з елем	описовий переклад
62	two fills of shag tobacco	етнографічна (побут)	два дрібки тютюну	описовий переклад
63	half a dozen	етнографічна (міри і гроші)	півдюжини	калькування
64	Inner Temple	географічна (топонім)	Іннер Темпл	транслітерація
65	cabman	етнографічна (праця)	візник	уподібнення
66	mistress	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	кохана	гіперонімічне перейменування
67	chambers	етнографічна (побут)	контора	уподібнення
68	hansom cab	етнографічна (побут)	двоколісний екіпаж	описовий переклад
69	cab	етнографічна (побут)	екіпаж	уподібнення
70	Gross & Hankey's	етнографічна (праця)	контора Гросса й Хенке	описовий переклад

71	Regent Street	географічна (топонім)	Ріджент-стріт	транскрипція
72	Edgware Road	географічна (топонім)	Еджуер-роуд	транскрипція
73	landau	етнографічна (побут, зовнішня)	ландо	транскрипція
74	coachman	етнографічна (праця)	кучер	уподібнення
75	harness	етнографічна (праця)	ремінна збруя	контекстуальний переклад
76	surpliced clergyman	етнографічна (праця)	священик в стихарі	уподібнення
77	spinster	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	дівича	уподібнення
78	bachelor	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	холостяк	уподібнення
79	lady	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	дама	уподібнення
80	license	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	дозвіл на шлюб без оголошення	описовий переклад
81	bridegroom	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	жених	уподібнення
82	bride	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	молода	уподібнення
83	sovereign	етнографічна (міри і гроші)	соверен	транслітерація
84	cold beef	етнографічна (побут)	холодне м'ясо	гіперонімічне перейменування
85	the tray	етнографічна (побут)	їсти	гіперонімічне перейменування
86	Miss	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	міс	транскрипція
87	Madame	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя, зовнішня)	мадам	транслітерація
88	plumber's smoke-rocket, fitted with a cap at either end to make it self-lighting	суспільно-політичні реалії (військові реалії)	димова шашка для перевірки водогінних труб, обладнана з обох кінців ковпачками для samozаймання	описовий переклад
89	Nonconformist clergyman	етнографічна (праця)	священник	гіперонімічне перейменування
90	Mr.	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	містер	граматична трансформація + транслітерація
91	shabbily dressed men	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	гультіпаки	уподібнення
92	a scissors-grinder with his wheel	етнографічна (праця)	точильник із своїм нехитрим інструментом	описовий переклад
93	guardsmen	суспільно-політичні реалії (військові реалії)	гвардійці	уподібнення
94	double-edged weapon	суспільно-політичні реалії (військові реалії)	двосічна зброя	описовий переклад
95	carriage	етнографічна (побут)	екіпаж	уподібнення
96	carriage	етнографічна (побут)	какета	уподібнення
97	loafing men	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	гультіпаки	уподібнення
98	a copper	етнографічна (міри і гроші)	шеляг	уподібнення
99	loungers	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	голодранці	уподібнення
100	ulster	етнографічна (побут)	пальто	гіперонімічне перейменування
101	jewel-box	етнографічна (побут)	скринька з коштовностями	описовий переклад

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Nataliia Petrushova – PhD in Philology, Associate Professor at General and Slavic Linguistics and Foreign Languages department of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University; e-mail: ffgkimnata_petrushova@gsuite.pnpu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1048-2547>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com.ua/citations?user=OKE_A8wAAAAJ&hl=uk&oi=sra

Viktoriia Kravchenko – PhD in Philology, Associate Professor at English and German Philology department of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University; e-mail: dr.kravchenkoviki@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3837-3203>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=IWyhylkAAAAJ&hl=ru>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Victoria_Kravchenko.

Olha Petrovych – Lecturer at General and Slavic Linguistics and Foreign Languages department of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, e-mail: ffgkimmares15@gsuite.pnpu.edu.ua